

ปะโก้ หน่วยไม้คนล้านนา พะยูนการนำมาทำสีย้อม จากธรรมชาติ

ผู้คนล้านนาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมที่มีแมกไม้ ทรัพยากรอุดม
สมบูรณ์ ที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ไม่ว่า
อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษา
โรค ดังเช่น การนำหน่วย(ผล)ปะโก้ (ตะโก)
มาแช่น้ำเพื่อทำสีย้อม วัสดุอุปกรณ์ต่างๆให้
มีความสวยงาม

ต้นปะโก้หรือต้นตะโก เป็นไม้ยืน
ต้นสูง มีอายุยืนนานนับร้อยปี ยิงต้นใหญ่ ต้น
อายุมากเท่าใดจะทำให้ต้นปะโก้ให้ผลพวง
มากมาย ขณะเดียวกันเปลือกของลำต้นจะมี
สีดำเข้มดูสวยงามตามธรรมชาติ ด้วยความ
สังเกตสีผิวของเปลือกลำต้นปะโก้ดังกล่าวผู้
คนจึงคิดค้นนำเอาผลหรือหน่วยปะโก้มาทำสี
เพื่อใช้ย้อมวัสดุตามที่ต้องการ

จากการสอบถามผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญใน

การทำสีจากหน่วยปะโก้ได้ความรู้ว่า การที่จะได้
น้ำสีจากหน่วยปะโก้ที่ดี มีคุณภาพนั้น ต้องรู้จัก
เลือก และระอจ้หะที่หน่วยปะโก้แก่พอดี คือ
ไม่แก่ หรือหนุ่ม (อ่อน) เกินไป ดังพ่อลุงเพชร
บอกว่ "การที่จะเอาหน่วยบะโก้มาแช่น้ำ ต้อง
รอให้ผิวของหน่วยห่าม จึงเลือกเด็ดมาทาบพอบริ
นำไปแช่น้ำไว้ตลอดไป ยิ่งนานวันยิ่งจะทำให้น้ำ
สีเข้มขึ้นยิ่งขึ้น หากเอาหน่วยปะโก้ที่แก่เกินไป
สีจะไม่สวยงาม แต่หากเอาหน่วยปะโก้ที่อ่อนเกินไป
สีจะจืด ไม่ทนทาน ดังนั้นการจะใช้น้ำสีปะโก้
ที่ดีผู้ใช้ต้องรอเวลาและรู้จักลักษณะของหน่วย

ปะโก้จึงจะได้สีที่ดี มีคุณภาพตามต้องการ"
สีที่ได้นี้จะนำมาย้อมผลิตภัณฑ์เนื้อไม้

อย่างไรก็ตาม ผู้คนบางคนอาจ
นำหน่วยปะโก้มาทำสีย้อมแห ย้อมจ้ (ผืน
ยอ) หรือวัสดุประเภทผ้าฝ้ายต่างๆ พวกเขา
จะเลือกใช้หน่วยปะโก้ที่มีลักษณะพอเริ่มแก่
นำมาทำให้เปลือกหรือเนื้อนอกของผลปะโก้
หลุดออกแล้วนำมาแชในโอ่งรอนน้ำเป็นสีดำ
หรือดำปนน้ำตาล ส่วนเมล็ดในจะเป็นอาหาร
ขบเคี้ยวเล่นของบรรดาเด็กภายในบ้าน

สีจากน้ำปะโก้หากหมักไว้นานๆ
จะเริ่มมีกลิ่น จึงทำให้ผู้คนบางคนคิดค้นหา
ทางดับกลิ่นโดยการใช้เปลือกผลมะกรูดใส่
ลงไปบ้างเพื่อลดทอนกลิ่นให้บรรเทาความ
เหม็นลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันผู้คนนิยม
นำน้ำปะโก้มาย้อมผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากไม้
เช่น การแกะสลักช้าง การแกะสลักรูปร่าง
สัตว์ต่างๆที่ต้องการให้มีสีดำ จะนำผลิตภัณฑ์
ลงแชไว้นานๆ เพื่อให้มีสีแทรกซึมเนื้อไม้ให้
มากที่สุดจะทำให้เกิดความคงทน สีไม่หลุด
ล่อน ผลิตภัณฑ์จะสวยงามตามธรรมชาติสม
ใจอยาก

ต้นปะโก้หรือตะโกนา นอกจาก
จะให้สีย้อมผลิตภัณฑ์ต่างๆแล้ว ต้นที่ยังเล็ก
ผู้คนยังนิยมขุดมาทำตะโกตัดให้เกิดรูปไม้
แปลกๆ สวยงาม ประดับตามบ้านเรือน สวน
สาธารณะทั่วไป ปะโก้หรือตะโกคือไม้ที่มีประ
โยชน์แต่เนอหู่เฮา...

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
เรื่องปะโก้ อายุ 50 ปี จำนวน 1 คน

ภาพ น้ำปะโก้บ้านบวกค่าง อ.สัน
กำแพง จ.เชียงใหม่

นิคม พรหมมาเทพย์

น้ำสีจากการแช่ผลตะโกจะได้สีดำ.